

Jugoslovani, pišemo torej raji tudi mi: knjiga, knjižnik, knjižen, književen, knjižestvo i. t. d.

U. Grajaló se je že, da pišemo nepravilno: „duševna omika, književni jezik“, od duša, knjiga, namesti: dušna ali duhovna omika, knjižni jezik, ker prilógi iz ženskih imen se ne narejajo na ev, ampak na ni, na, no, izjemši primerljaj pri drevesih: lípovo, brezovo, verbovo, murbovo drevo, n. lípa, breza, verba, murba i. t. d. (Vid. Nov. 1862).

T. Res je to, in stsl. ima le kniž'n' scripturae, libri; kniž'nik' scriba, kniž'stvo scriptura; pa vendar je pomniti, a) kar knjiga prvotno pomeni; b) da so že nekđaj djali bukovski jezik (iz buka-va), c) da Čehi pravijo knihovna (knjigovna, bibliotheca), in d) da Jugoslovani sploh rabijo te oblike: knjižan, književan (literarisch, književne novine Literaturzeitung), književnik (Literat), književnost (Literatur, t. j. Bücherkunde), knjižtvo (Literatur t. j. Schriftenthum), in celo književstvo (cf. Šulek).

U. Ali se književstvo torej ne sme pisati?

T. Kraljevstvo n. navadnega kraljestvo (stsl. tudi kral'stvo regnum) se da skazati, z vstavljenim ov — ev (v. Janežič §. 256.) p. duhovstvo, sinovstvo, ne pa književstvo. Drugač je književnik, književnost, iz pridevnika književen. Književnik se zove sedaj „Časopis za jezik i poviest hrvatsku i srbsku i prirodne znanosti“ — kterega je na svitlem že II. godina (leto), svezak IV. Časopis je vse hvale vreden.

U. Slava torej v tej reči bratom Hrovatom!

Šolska postava v deželnem zboru.

Posvetovanje o tej postavi je bilo zeló zanimivo, kajti 12. preteč. m. so se želje in misli mnogih serc razodevale *), in ta seja je bila za adresno debato naj važnejša, kar jih je bilo letos v našem deželnem zboru. Omenjeni predlog je meril na ravnopravnost slovenskega jezika v šolah, in je v ta namen nasvetoval prenaredbe. Predlog je znan, tedaj ga nam ni treha ponavljati. Častiti čitatelji tudi vedó, da ta predlog ni obveljal. Zaveržen je bil, ker je po mislih nekterih g. g. poslancev nepotreben, še celó škodljiv za deželo. —

*) Tukaj pa ne hvalimo presilnega krika, s kterim se galerija vdeležuje razprave; g. g. poslanci niso glediščni igralci; takošen krik obtežuje g. g. poslancem njih težavno službo, in strasti se še huje vnemajo, ker stranka stranki očita, da si je poslušavec najela i. t. d.

Kam pa meri ta predlog? Na ravnopravnost. Tedaj je tudi ta nepotrebna in škodljiva. To je jedro vse razprave. — Ko so narodni g. g. poslanci visoko vlado vprašali, zakaj po vradnijah ne pišejo slovenskemu ljudstvu v domačem jeziku, je odgovorila vlada po svojem zastopniku: „To se nekoliko godí, sploh pa ni mogoče, ker ni sodnikov in prevodjev za slovensko vradovanje“. Narodni poslanci tedaj tirjajo, da naj se v kranjski deželi šole tako osnujejo, da se bota učila oba deželna jezika, in sicer tako, da bo prihodnjič mogoče po slovenski vradovati. Vlada pravi, da nima nič zoper izobraževanje slovenskega jezika, ker tudi ona želi ravnopravnosti po šolah, a kako se to izpeljati more, spada v njeno oblast. Tako imenovana nemška stranka pa pravi: „Tega nikakor ne; blagostanje in sreča v deželi ste v nevarnosti, učenost bo škodo terpela, že dosti in še preveč se je privolilo Slovincem, čas je, da se temu ustavimo“.

To je jedro vsega, kar se je govorilo in zagovarjalo od obeh strani. —

Vse, kar se je slišalo iz nasprotnega tabora, smo že večkrat slišali in v raznih nam preprijaznih (!) listih brali — slavo nemške omike in duševno siromaštvo slovenščine — neobhodno potrebo, da se zgubi in se vtopi mali narod slovenski v nemškem — grajanje in naltolcevanje narodnih poslancev, kakor mož, ki se ne ravnajo po željah in potrebah slovenskega ljudstva, temuž zgolj po svojih idealih in praznih sanjarijah, ktere se nikdar spolniti ne morejo.

1. Slovenskemu narodu očitati njegovo nevednost in sirovost, pa braniti in zapirati mu pot, jemati mu edino mogočni ključ do omike, to ni ljubezen do národa; kdor tako ravná, ni prijatelj narodov, nima prave poštenosti, drugače govori, drugače pa ravná, in za takošno djanje ima Nемец prav dober pregovor: „Kdor terpi škodo, zaničujejo ga“.

2. Volja cesarjeva in beseda iz visocega prestola izgovorjena se glasi: Ravnopravnost národov, enaka bremena, enake pravice. Národ živi po volji božji in cesarjevi v deželi, dosihmal še ni tako opešal ali spridil se, da bi bil obsojen k poginu, tedaj ga tudi vi — ki hvalite svoje izobraževanje, nikar ne pogublujte; privoščite siromaku drobtinic od bogatinove mize, in ne jemljite ali kratite mu njegovih pravic! Slovenec se je veliko od Nemca naučil, Nемец pa od družih národov; omika in učenost je za národe in ljudstva; en narod je v teh, drugi v drugih rečeh izversten; ta jezik ima te, drugi druge prednosti. Nemški jezik je evropejski, govori ga nad 40. milijonov ljudi, radi se ga učimo in se ga homo tudi zanaprej učili, tega tedaj nikar ne branite in ne zagovarjajte in potrebe nikar ne povdarjajte, tega mi ne napadamo in ne tajimo, a ni mogoče, da bi se ljudstvo sploh obeh jezikov učilo, tudi večina národa ne potrebuje inostranskega jezika; vsakemu pa je desna roka bolj pripravna od leve, tedaj jo tudi večkrat rabi. Ko bi, postavim, kakošen rokodellec, ki se v domači ponemčevavni šoli *) ničesar ni naučil ali prav za prav

*) Kakoršne so bile nekđaj povsod.

naučiti ni mogel, naučil se med Nemci njihovega jezika in poštenega rokodelstva, prišedši v domačo deželo ptuje hvalil, domače grajal, bi mu nihče toliko ne zameril, — ako pa učeni gospodje ali še celo literati, ki vedó, čemu so vede in učenosti, in poznajo pot do omike, resno terdijo in zagovarjajo, da se narod mora poptujčiti, sicer ni sreče in blagostanja zanj, kdo jim bo verjel, da res kaj takega mislijo ali verjamejo! sleherni vé, da njih ne vodi lastno prepričanje, temuč od poti, katero so nastopili, se ne odvernejo, strast in maščevanje jim kažete še daljno pot. Ravno toliko vredno je vgovarjanje, če se bodo iskali učeni po jezikih in ne po učenosti. Slavjanski svet je imel v vseh dobah dosti učenih mož; veliko njih je slovelo v nemški literaturi, sedaj bi se pa za 3 gimnazije in eno realko ne dobilo sposobnih mož! Tudi tega nihče ne verjame, kdor količ kaj vé, kako je po svetu.

Národní poslanci se ne ravnaajo po željah ljudstva, katero jako čišla in obraja nemški jezik, in pošilja otroke v šolo, da bi se ga naučili. Poslednje je čisto resnično, in tega tudi nihče ne tají. Kmet čišla nemški jezik, ker njegov jezik ne veljá po pisarnicah; dajte mu v roke slovenska pisma, potrebe ne bo več; vradniki so zavoljo ljudstva, pa ne ljudstvo zavoljo vradnikov; to spozná tudi vlada, in hoče vpeljati deželne jezike po pisarnicah. To pa naj hujše bode tiste, kateri so v prvi verstí poklicani, da spolnujejo vladine ukaze, a nasprotujejo iz sebičnosti in samopridnosti. Nemški jezik je potreben obertniku in tergovcu, da si ložeje služi svoj kruh in dalje po svetu pride; tedaj se mora, kakor hitro je mogoče, podučevanje v tem začenjati. To po pravici rečeno, je bolj resnično od vsega, kar se je povdarjalo, in v tem smislu je tudi iderska srenja prosila, naj ostane na njeni glavni šoli tako, kakor je bilo. Naj poprej moramo omeniti, da se samo v šoli nihče ne naučí do dobrega ptujega jezika. Prašajmo tega ali unega, kako se je nemškega jezika naučil, in zvedili bomo, da je prišel med nemške družine, in tako se je naučil nemški. Te okoliščine se tudi sedaj ne bodo premenile. Kdor pa katerikoli jezik slovniško umé, se hitro naučí ptujega. Dokler smo imeli čisto nemške šole, se večina otrok ni naučila ne nemškega, ne slovenskega jezika, tukaj govorim le od glavnih šol. — Odkar se po šolah nemški jezik na podlagi maternega jezika uči, se otroci veliko bolj temeljito nemškega in tudi nekaj slovenskega jezika naučé. *) Predlog pa nasvetuje, da bi se prvi dve leti podučevalo le v maternem jeziku.

Tu se pa vriva misel, ali bodo se otroci toliko nemškega jezika naučili, kolikor ga jim bo treba za višje šole, kolikor ga jim bo potreba, da si bodo svoj kruh služili. Pervo vprašanje je rešeno v načrtu za realne šole in gimnazije, ostane še drugo vprašanje. Kar se tega tiče, nas pa skušnja uči, da večina otrok ubožnih staršev ne pride do 3. malokdaj pa do 4. razreda glavnih šol, in potem se gredo učít kakega rokodelstva. Takošni topoglavi ali zanemarjeni otroci o-

*) Vzrok pa, da se učenci v ljudski šoli ne naučé dovolj slovenskega, je naj več 1) da manjka za ta nauk potrebnega časa in 2) da imamo za to premalo sposobnih učiteljev.

stajajo v 1. ali 2. razredu po več let. Komaj da poznajo slovenske čerke, imeli bi se učiti nemškega branja, to pa presega njih moči in od leta do leta zaostajajo. Bolj obdarovani in pridni otroci pa se bodo v 3. in 4. razredu glavnih šol, rekel bi, toliko nemščine naučili, kolikor je bodo potrebovali, in po okolnosti se v nji dalje urili, — slabjši otroci se bodo pa vsaj v maternem jeziku naučili brati, pisati in številiti. — Koliko bo nemščina pri tem škode terpela, se ne more tako na tanko in gotovo izšteviliti, kakor da je $2 \times 2 = 4$. Od kod pa pride, da imajo nekteri gospodje, kar nemščino zadeva, tako tanko vest in toliko skerbí za ljudstvo, da jim je še vse premalo nemščine po šolah, ker je vendar očitno znano, da ponemčevavne šole národu kar nič niso koristile, da je národ v naj potrebnejših rečeh ostajal brez poučevanja in tako zaostajal za svojim sosedi. Ta ljubezen in skerb je sumljiva in javaljne izvira iz čistega vira; národ, večina národa je, za kterega je prvo skerbeti po nižjih šolah; národ ostaja v deželi, njemu so drugi nauki potrebnejši od inostranskih jezikov.

Poslanec g. Dežman je rekel, da hoče tej oglašeni frazi krinko z lica potegniti, a mi mislimo, da so si gospodje poslanci zagovorniki nemščine sami sebi šemo z lica vzeli. Še odmevajo po dvorani deželnega zbora besede, ktere sta govorila g. g. poslanca grof Auersperg in Dežman za povzdigo šolstva in ravnopravnosti jezikov v deželi in sedaj — Kaj slabo se je vjemalo, ko je ravno poprej poslanec g. Kromer duhovščino napadal, ker je katoliška, in nemškutarska noče in po svojem namenu tudi ne sme biti, poslanec g. grof Auersperg pa je rekel, da se je — se vé da v naj žlahnejšem pomenu — še vse premalo ponemčevalo. Kaj se to z drugimi besedami pravi, kakor: poprimite se nemškega jezika, potem bote učeni, omikani, požlahnjeni, sicer pa ostanete siroveži. Ali je g. Kromer tudi iz prepričanja ali iz lastne skušnje govoril, ko je rekel, da so svetinje po ozarah pobirali in iz plota si križe lomili! Sicer je že gospodu poslancu nekdo povedal, da bi bilo boljše, ko bi po cesarjevih besedah za ravnopravnost skerbel; gospodu deželnemu sodniku pa taka odkritoserčnost slabo pristuje. Njih veličanstvo so poklicali deželne zборе, da bi se posvetovali o postavah, deželi koristnih. Namesti tega pa se dragi čas trati s prepiri in z osebnostimi „et peccatur extra in intra muros Iliacos“, ljudstvo zgublja vse zaupanje do takošnih zborov, ker se ne posvetuje o blagru dežele, marveč se strasti rede in goje. In od takega deželnega zbora tudi ni pričakovati, da bi bil kdaj slovenskemu národu bolj pravičen. Slovenci za zaupamo visoki vladi; dala nam je več, kakor je bilo zopernikom ljubo, in nadjamo se, da bo sčasoma dala nam vsega, česar je obljubila vsem národom mnogojezične Avstrije. *M. Močnik.*

Novice.

V „Tagespošti“ beremo od besede do besede tako le:

Iz Celja 12. svečana. Naša srenja se je že večkrat pritoževala zavoljo slovensko - nemških šolskih knjig, ktere se rabijo na tukaj-